

Солодченко С. В.,
*начальник Головного слідчого
управління фінансових розслідувань
Державної фіскальної служби України*

РОЛЬ СУДУ В ОПТИМІЗАЦІЇ КОНТРОЛЬНИХ ФУНКЦІЙ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Чи не найскладнішою проблемою для нашої держави в умовах становлення ринкової економіки є досягнення (передусім, за допомогою правових засобів) оптимального поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання і державного регулювання макроекономічних процесів» [1, с. 88]. Тому визначення ролі суду в оптимізації контрольних функцій суб'єктів господарювання є важливою та вчасною проблемою.

Судовий захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів їх продукції відбувається за допомогою вивчення судами відомостей про результати контролю щодо діяльності перших та ризику тієї діяльності для других.

Так, спрощення контролю з боку держави за якістю великої групи товарів, послуг, робіт, що пропонуються споживачеві, не додають йому впевненості щодо належної якості запропонованого продукту. Скоріше, дозволяють констатувати шкоду від викривлення співвідношення державного регулювання із процесами саморегулювання. Якщо шкідливі наслідки викривлення співвідношення державного регулювання із процесами саморегулювання викриватимуться господарськими судами, то останні, згідно з нормами ГПК України, впливатимуть на зміну негативного стану в організації господарювання на позитивний результат для зацікавлених сторін. Йдеться про окремі ухвали господарського суду (цю норму збережено у новій редакції Господарсько-процесуального кодексу України).

Так, за сукупністю з іншими вимогами щодо усунення порушень із виконання зобов'язань за господарськими договорами, суди у окремих ухвалях переконують контрагентів вжити необхідних за-

ходів щодо зміцнення контролю за виконанням договірної дисципліни. Також поширеною є практика реагування господарського суду на виявлені порушення законності та недоліки в локальних актах підприємств, установ, організацій Укрзалізниці України щодо організації контролю за їх діяльністю та діяльністю контрагентів за договорами перевезення вантажів.

Самоконтроль є різновидом внутрішнього контролю і є сукупністю практичних контрольних-оціночних дій задля встановлення реального положення стану господарської діяльності (фінансового, організаційного, правового характеру), визначення подальших її ефективних і прибуткових напрямів на засадах самоорганізації і самоаналізу [2, с. 90].

Але, у науці господарського права раніше ще не було доведено, що самоконтроль у сфері господарювання містить потенціал великих можливостей виявлення та попередження фіктивного господарювання. Значима роль суду у його розкритті є актуальною проблемою, до вивчення якої залучаються і науковці і фахівці, що здійснюють практичну діяльність у фіскальних та правоохоронних органах.

Протягом 2017 року слідчими фінансових розслідувань Державної фіскальної служби України проводилось досудове слідство за статтею 205 «Фіктивне підприємництво» Кримінального кодексу України у 86 кримінальних провадженнях за фактами діяльності так званих «конвертаційних центрів».

За цей же період, з них, до суду спрямовано лише 27 проваджень: зокрема, 13 – відносно безпосередніх засновників підприємств, та 14 – відносно осіб – організаторів злочину. Залишок 59 проваджень, за якими мінімізовано податкових зобов'язань на суму 3 мільярди 756 мільйонів гривень вигодонабувачами – суб'єктами господарської діяльності реального сектору економіки в результаті отримання послуг від організаторів незаконної діяльності «конвертаційних центрів», залишились в слідчих органах. Це стало наслідком відсутності у діючому законодавстві прямої норми стосовно притягнення до кримінальної відповідальності осіб-організаторів злочину, які безпосередньо створюють підприємства і ведуть фіктивну господарську діяльність цих підприємств.

Особу-організатора, яка фактично здійснювала діяльність суб'єкта господарювання з надання послуг щодо мінімізації податкових зобов'язань та сприянню в ухиленні від сплати податків (у зв'язку з відсутністю прямої норми в законодавстві), можна притягнути до кримінальної відповідальності за ст. 205 «Фіктивне підприємництво» Кримінального кодексу України тільки за сукупністю із ч. 3 ст. 27 Кримінального кодексу України «Види співучасників». Норма ст. 205 КК України спрямована на залучення до кримінальної відповідальності тільки осіб, які мають будь-які документально оформлені стосунки з підприємством (установчі або трудові), а особи, котрі створюють і реально ведуть фіктивну діяльність, залишаються за рамками правового поля. Фізична особа-організатор, яка створює суб'єкт господарювання з даною метою, навпаки, ухиляється від документального оформлення будь-яких стосунків з суб'єктом господарювання. Тому цю особу можливо притягнути до кримінальної відповідальності тільки у тому разі, якщо директор підприємства надасть свідчення відносно злочинної діяльності цієї особи.

При цьому, у відношенні організаторів «конвертаційних центрів», а саме: осіб, які фактично здійснювали діяльність по наданню послуг з мінімізації податкових зобов'язань та сприянню в ухиленні від сплати податків, направлено до суду лише 14 матеріалів досудових розслідувань, тобто 16,2 відсотки від загальної кількості проваджень, за якими проваджилось досудове слідство у 2017 році, або 51,8 відсотка від направлених до суду.

Таким чином, наведені статистичні відомості вказують, що можливості діючого Кримінального кодексу України обмежені у частині застосування статті 27 «Види співучасників». До кримінальної відповідальності притягується лише невелика частка організаторів злочину з надання послуг щодо мінімізації податкових зобов'язань та сприянню в ухиленні від сплати податків тих «конвертаційних центрів», які були виявлені органами державної фіскальної служби. В той же час, у більше ніж 49 відсотках проваджень, направлених до суду та 83,7 відсотках загальної кількості проваджень даної категорії, організатори взагалі не притягуються до кримінальної відповідальності.

Фактично маємо наслідки зловживання самоконтролем суб'єктів господарювання. Тобто, їх функціональна спроможність як здатність організувати реалізацію права на господарську, в тому числі підприємницьку діяльність, використовується не за призначенням та порушує вимоги правового господарського порядку.

Література:

1. Щербина В. С. До питання щодо принципів господарського права. *Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України*. 2014. № 1. С. 85–92.
2. Добровольська В. В. Самоконтроль у сфері господарювання. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2018. Вип. 1. Том 1. С. 88–91.

Спасибо І. А.,

*к. ю. н., старший науковий співробітник
НДІ правового забезпечення інноваційного
розвитку НАПрН України*

ДО ПИТАННЯ СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ «ІНДУСТРІЇ 4.0»

Розвиток цифрової економіки України полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їх ефективності, конкурентоздатності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції та благополуччя населення [3]. Відповідно до проекту «Цифрова адженда України–2020» [4] майбутня перевага України у світовій економіці має спиратися на створення високої доданої вартості товарів і послуг, якісне управління виробничо-збутовими ланцюжками та ефективне використання ресурсів. За короткий проміжок часу українській промисловості (та економіці взагалі) потрібно